

poetik

udgives af Munksgaards forlag for "poetik, selskab for æstetik og litteraturvidenskab".

Redaktion

Per Aage Brandt, Anker Gemzoe (Rud. Wulffsgade 8^a th, 8000 Århus),
Torben Kragh Grodal, Jørgen Holmgaard, Peter Madsen, Ralf Pittelkow,
Viggo Røder.

Tilknyttet redaktionen

Atle Kittang (Romansk Institut, HF-bygget, Sydneplassen, 5000 Bergen),
Carsten Thau.

Redaktionens adresse

poetik, Institut for almindelig litteraturvidenskab, Fiolstræde 4, II, 1171
København K.

poetik udkommer med 4 hæfter pr. årgang. Pris i løssalg kr. 17,25 pr.
hæfte + forsendelse kr. 1,15, abonnement for 4. årgang kr. 46,- +
forsendelse kr. 4,60, kan tegnes hos Deres boghandler eller ved direkte
henvendelse til Munksgaards Forlag, Nørre Søgade 35, 1370 København K.
Betaling pr. check eller ved giro 16 20 50. Ved girering bedes anført
"Abonnement Poetik". Enkelte hæfter kan bestilles på samme måde.

INDHOLD

Litteraturvidenskab, semiotik, marxisme	1
Dialogen og den tragiske farce – Michael Bachtins teoretiske arbejde Anker Gemzoe	3
Skriftens nulpunkt og den store blafren, Per Aage Brandt	45
Lykken er . . . , Jørgen Holmgaard	55
N.S.F. Grundtvig: De Levendes Land, Lars Peter Rømhild	79
Kritik af en ukritisk kritik	91

Tryk: JSN-offset, København.

LITTERATURVIDENSKAB SEMIOTIK MARXISME**Litteraturvidenskab**

Da *poetik* begyndte at udkomme i 1967 var det på baggrund af forsøg på at etablere en litteraturvidenskab, et forsøg som i selve sit anlæg måtte forholde sig kritisk til den instituerede forskning og undervisning, men som set fra nogle standpunkter tog sig teknologisk (at benytte suffikset -kratisk ville være at tildele aktiviteten en fiktiv magt) ud: den sammenbidte Videnskabelighed måtte komme i unåde flere steder. Ved sine teoretiske pretentioner var projektet ubehageligt for den ateoriske del af institutionen, ved sin insisteren på de strukturelle aspekter var det ubehageligt for de varmt følede, og ved tendensen i retning af eksplicitering af sammenhænge var projektet afslørende for dem, der ønskede at formidle dem dulgt.

Alt dette var kun tendenser, men tendenser som i de angivne henseender pegede ud over en god del af institutionen Litteraturkritik og -forskning, hvor forskellige end holdninger var dér. Projektet tog bl.a. sit udgangspunkt i den russiske formalisme og i den strukturelle sprogvidenskab, hvorved tidsskriftet bragte sig i overensstemmelse med og kunne hente en betydelig inspiration fra tilsvarende arbejde i Frankrig. Begge disse udgangspunkter har vist sig uholdbare i deres indsnævrede, 'autonomistiske' forståelse af problematikken, men de har været nyttige gennemgangsled; ved arbejdet med disse traditioner er meget blevet ladet tilbage. Ikke mindst den følsomme litteraturkritiks fiksering til individet.

Semiotik

Både formalismen og sprogvidenskabens førte hurtigt til semiologien eller *semiotikken* som en generel ramme omkring arbejdet, en ramme, der åbnede for et mere generelt arbejdsfelt: betydning i almindelighed, særlig tekster. Ved indføjelser af *betegnelsen* i tidsskriftets undertitel ønsker vi at markere denne udvidelse, som må forstås ikke som en blot og bar afvisning(-afvikling) af projektet om en litteraturvidenskab, men som en integration af den dertil knyttede problematik i en større sammenhæng. Sålænge 'litteratur' er en faktor i kulturlivet, ligeså længe er der brug for en videnskab om 'litteratur', hvadenten dette begreb er blot og bart ideologisk eller henvisende til en institution, *eller* der i det rummes elementer af et videnskabeligt begreb. Er det sidste tilfældet kan det tænkes at begrebet '*tekst*' eller et lignende begreb med tiden vil afløse det: for så vidt begrebet 'litteratur' må anses for dybt forankret i en ideologisk figuration (sammen med begreber som 'person', 'kultur', 'udvikling', 'mening' . . .) kan det være frugtbart at forlade ikke blot begrebet – eller ikke-begrebet – men også selve betegnelsen. Indtil videre vil vi lade

sammenkoblingen med 'videnskab' være tilstrækkelig problematisering og lade 'litteraturvidenskab' indgå i undertitlen.

Et område indenfor semiotikken, som har været udførligt behandlet i *poetik*, og som kan illustrere semiotikkens perspektiv, er narratologien, læren om gengivne begivenheders struktur, om man vil. Gennem narratologiens behandling af fortællende tekster er perspektivet forskudt afgørende bort fra personen som fortællingens udgangspunkt og centrum; den på grundlag af den strukturelle semantik udviklede tematiske analyse har yderligere accentueret dette forhold.

Semiologi – semiotik, udskiftningen af suffikset kan vi lade angive en udvidelse af problematikken fra semiologiens behandling af meningscirkulation til semiotikkens behandling af betydningsproduktion (og -cirkulation), hvorved hele produktionsproblematikken kommer til at stå centralt.

Marxismen

En videnskab om produktion af betydning, af tekster, må grunde sig på og forholde sig til en videnskab om produktion i almindelighed. Således mødes semiotikken med marxismen som videnskaben om de forskellige historiske specifikke samfundsformationers organisation, et møde som ikke er uproblematisk og hvis teori er under bearbejdning. Herved inddrages også en i vidt omfang fortrængt tradition i arbejdet, de forskellige ansatser til en marxistisk funderet litteraturvidenskab må tages op til overvejelse i lyset af videnskabens udvikling på andre områder (sprogvidenskab, semiotik, psykoanalyse); dette ikke blot med henblik på semiotikkens udvikling, men også med henblik på udvikling af marxismens tilnærmelser til problemerne omkring bevidstheds- eller betydningsproduktion – forehavender som i sidste instans falder sammen, men som i første omgang kan tage sig ud som en art teoretisk *bricolage*, en sammenfiltrering af tilsyneladende uforenelige begrebsdannelser. Idet marxistisk teori antages at være et væsentligt fundament for forståelsen af de omhandlede problemer – en forståelse, som på sin side vil gribe tilbage og bearbejde den marxistiske teori – tilføjer vi betegnelsen i undertitlen, som i sin helhed snarere end at benævne en etableret teoridannelse angiver det spændingsfelt, hvori arbejdet foregår.

Et teoretisk arbejde – som ikke kan foregå uafhængigt af empirisk-analytisk arbejde – er altså dette tidsskrifts mål, et arbejde som ikke blot vil foregå indenfor de fire årlige hæfters omslag, men som også foregår rundt om på læreanstalterne og skolerne. Dette teoretiske arbejde har ikke Teorien som mål, men netop arbejdet og dets bearbejdning af begrebsdannelser i det angivne felt, et arbejde, der har sit perspektiv i bidraget til afviklingen af de ideologiske formationer, hvis deltagelse i konsolideringen og den konsoliderende justering af forholdene i almindelighed er betingelsen for arbejdet væsentlighed.

Anker Gemzøe

DIALOGEN OG DEN TRAGISKE FARCE – MICHAEL BACHTINS TEORETISKE ARBEJDE

Indholdsoversigt:

- I Indledning. Bachtin's placering i tyvernes sovjetiske kulturdebat.
  - II La poétique de Dostoievski.
    - 1. Translingvistikken.
    - 2. Dialogen.
    - 3. Den polyfoniske roman og monologismen.
    - 4. Genre og karneval.
  - III Rabelais and His World.
    - 1. Litter som historisk determineret betydning.
    - 2. Karneval: monde à l'envers.
    - 3. Det groteske kropsbillede.
    - 4. Rabelais og den nye historiebevidsthed.
  - IV Konklusion. Bachtin i aktuel teoretisk og politisk sammenhæng.
- Noter.
Litteraturliste.

I

Det teoretiske arbejde, som her skal behandles, frembyder særlige problemer, fordi det er skrevet i *to etaper*: de to bøgernes førsteversioner er fra henholdsvis 1929 og 1940 (den sidste ikke udgivet), de udvidede og ændrede andenudgaver fra 1953 og 1965. Således indskrives de sig direkte og samtidigt i to periode-problematikker: den litteraturteoretiske (og politiske) debat i tyvernes og tredivernes Sovjet og halvtredsernes og tressernes noget mere internationalt prægede teoretiske udvikling. For så vidt som en af de aktive faktorer i den euro-amerikanske humaniora og samfundsvidenskab fra slutningen af halvtredserne har været den "genopdagede" sovjetiske kulturdebat i tyverne, først de formalistiske, senere nogle af de marxistiske bidrag, falder de to fænomener delvis sammen. Alligevel nødes man vis-à-vis Bachtin til at vælge en periode-synsvinkel – hvis man ikke vil skrive det meste af dette århundredes litteratur- og betydnings-teoretiske historie. At de forhåndenværende oversættelser er foretaget efter 63- og 65-udgaverne er medvirkende praktisk årsag til, at Bachtin i det følgende først og fremmest læses i vores umiddelbare fortids og ufærdige nutids kontekst. Det er samtidig en vurdering og rejser problemet om historisk og kritisk distance: *hvilket forhold* etablerer min læsning-skrivning til Bachtins tekster? Hvad den søger, er et *dialogforhold*, der hverken udelukker det historiske eller det kritiske, men nok en udialektisk historismes og kriticismes reduktioner.